

1778. (232-250). Zapisnici nastali na razini sučija ocjenjuju se vrijednima za povijesna i druga istraživanja, te se zbog toga krenulo u njihovo objavljivanje. U drugom dijelu završnog poglavlja predlažu se konkretna rješenja prilikom objavljivanja takve vrste arhivskoga gradiva: načini publiciranja izvorne građe, prijevod, poredak, izrada kazala, uspostavljanje signatura itd.

Radoslav Zaradić

Lučić, M. ***Osobni arhivski fond: arhivistička teorija i hrvatska arhivska praksa.*** Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. IX + 233 str.

Kad bi se među arhivistima, knjižničarima i drugom stručnom osoblju koje radi na osobnim arhivskim fondovima u raznim institucijama Republike Hrvatske provela anketa o njihovoj stručnosti i educiranosti u tom poslu, vjerujemo kako bi rezultati bili poražavajući. U hrvatskoj arhivistici područje osobnih fondova danas je uglavnom neistraženo. Tako primjerice, unatoč uvriježenom unificiranom terminu osobni arhivski fond, danas se još uvijek koriste i drugi pojmovi poput: zbirka, privatna zbirka, osobna zbirka, privatni spisi, osobni spisi, rukopisi, ostavština, rukopisna ostavština, privatni arhiv, osobni arhiv itd. Na međunarodnoj razini o sustavnijoj brizi za gradivo osobnih fondova može se govoriti tek od druge polovice 20. stoljeća. Već su prvi međunarodni arhivistički kongresi nakon Drugog svjetskog rata bili posvećeni tematici privatnoga gradiva općenito, pa tako i osobnim i obiteljskim arhivskim fondovima.

Autorica Melina Lučić arhivska je savjetnica te načelnica Odsjeka za novije arhivsko gradivo obitelji i pojedinaca u Hrvatskom državnom arhivu. *Osobni arhivski fond, arhivistička teorija i hrvatska arhivska praksa* njezina je disertacija koju je obranila 2012. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom dr. sc. Josipa Kolanovića, arhivskog savjetnika u miru.

Uz osam središnjih poglavlja koje ćemo navesti u daljnjem tekstu, sintezu čine sljedeći prilozi i cjeline: sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku; Sadržaj (VII-IX), Uvod (1-5); Zaključak (179-182); Popis korištenih arhivskih izvora i obavijesnih pomagala (183-186); Pravni propisi i norme (187-188); Literatura (189-209); Prilozi (210-230): Pregled ustanova u Hrvatskoj prema broju osobnih arhivskih fondova u posjedu (210-212), Zastupljenost stvaratelja osobnih arhivskih fondova po strukama (213-215), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda znanstvenika: Igor Karaman, povjesničar (216-218), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda znanstvenika: Henri Piéron, psiholog (219-221), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda političara: René Pleven, političar (222-223), Primjer sheme sređivanja serije koja se odnosi na gospodarsku djelatnost osobe: Dušan Plavšić, bankar (224-225), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda stvaratelja s više stručnih odrednica: Marjan Kozina, skladatelj, publicist i prevoditelj (226-227), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda Bernarda Stullija, arhivista, povjesničara i pravnika (228-230); te životopis doktorandice (231) s popisom radova (232-233).

Prvo poglavlje *Osobni arhivski fondovi u arhivističkoj teoriji* (6-30) donosi raspravu o pojmu i značenju arhivske terminologije: što je to arhivsko gradivo, tko ga stvara, što je to privatna arhivska ostavština itd. Isto tako donosi se pregled stručne arhivističke literature od prvog arhivističkog priručnika nizozemskih autora S. Mul-

lera, J. A. Fetiha i R. Fruina iz 1898, preko talijanske i njemačke arhivističke znanosti i njihovih predstavnika do suvremenih američkih, kanadskih i australskih autora te priručnika J. Ivanovića iz 2010. Poglavlje završava *Pregledom literature* u Hrvatskoj, a zatim u europskoj i anglosaksonskoj tradiciji. Na kraju je naveden pregled međunarodnih arhivističkih kongresa i konferencija okrugloga stola o arhivima (CITRA) posvećenih problematici u širem kontekstu privatnoga gradiva.

U poglavlju *Javno i privatno u totalitetu arhiva* (31-46), razmatra se tretiranje privatnog arhivskoga gradiva u zakonodavstvu općenito, a napose u RH. U drugom dijelu obuhvaćen je pojam sveobuhvatnog arhiva - *total archives*, koji je novijeg datuma. On podrazumijeva strategiju upravljanja zapisima na način da se povijesni razvoj nekog područja ili zajednice cjelovito dokumentira. Na području RH zabilježeni su prvi sakupljači kulturne baštine još sredinom 19. stoljeća. Za uvid u povijest prikupljanja privatnog arhivskoga gradiva kao primjer M. Lučić ističe knjigu akvizicija koju Hrvatski državni arhiv sustavno vodi od 1945. godine.

Analizom rasprostranjenosti u trećem poglavlju disertacije *Osobni arhivski fondovi u Hrvatskoj* (47-64), autorica je ustanovila kako se u RH danas čuvaju 503 obiteljska te 1.949 osobnih arhivskih fondova u 12 arhivskih i 60 nearhivskih ustanova (uglavnom muzejske i vjerske provenijencije). Glavni razlog zbog čega je broj osobnih fondova čak tri puta veći u nearhivskim ustanovama negoli u arhivima leži u tome, što su u nearhivskim ustanovama osobni fondovi često fragmenti u količini od svega nekoliko dokumenata (43% osobnih fondova ne zauzima više od 1 kutije, a 82% njih ne opseže više od 10 kutija). U poglavlju je navedena i tipologija njihovih stvaratelja. Indikativno je kako su stvaratelji osobnih fondova pohranjenih u hrvatskim institucijama u najvećoj mjeri muškarci (preko 90%), a prema zanimanjima dominiraju književnici i svećenici.

Velika zastupljenost književnika među stvarateljima osobnih fondova u Hrvatskoj, ali i u inozemstvu, te s druge strane iznimno slaba sačuvanost fondova znanstvenih institucija i osobnih fondova znanstvenika, bili su poticaj M. L. za pisanje poglavlja o osobnim arhivskim fondovima i specijaliziranim arhivima na primjeru književnika i znanstvenika (65-87).

Vrednovanje, akvizicijska politika i preuzimanje (88-112), obrađeni su na brojnim primjerima iz literature i prakse u istoimenom petom poglavlju.

Šesto poglavlje *Arhivistička obradba* (113-155) problematizira pitanje cjelovitosti osobnih fondova koji su često raštrkani u nekoliko institucija, a pritom sadrže materijale nastale djelatnošću i drugih stvaratelja (postupak /de/oblikovanja osobnih arhivskih fondova). U drugom dijelu poglavlja uspoređuje se odnos osobnih arhivskih fondova naspram obiteljskih fondova, javnoga gradiva te arhivskih zbirki. Posljednji dio šestog poglavlja odnosi se na općenita načela i metodologiju arhivističke obrade, vrste zapisa u fondovima, njihovo sređivanje i opis, te postupak izlučivanja i izradu obavijesnih pomagala.

Zbrka vezana uz zakonodavne okvire dostupnosti arhivskoga gradiva, pitanja osobnih podataka i zaštite privatnosti te autorskih prava, sistematizirana je u poglavlju *Dostupnost gradiva i autorsko pravo* (156-175).

Posljednje poglavlje *Etička pitanja* (176-178) usko je vezano s prethodnim. Autorica zaključuje kako je na arhivistima velika odgovornost da poštujući načela prvobitnog reda i provenijencije nepristrano i objektivno rade svoj posao, čuvajući pri tom kontekst nastanka pojedinog zapisa.

Uz iscrpan uvid u literaturu, istraživanje se temeljilo na izvorima - osobnim arhivskim fondovima u Republici Hrvatskoj, njih oko 2000 u 70-ak institucija. Kolika je zapravo vrijednost ove sinteze? Iskreno preporučujemo svakoj ozbiljnijoj stručnoj knjižnici u RH da na svojim policama osigura primjerak tog izdanja. Isto tako, svaki pojedini stručni arhivski djelatnik koji radi na poslovima arhivističkog sređivanja i opisa gradiva osobnih fondova, trebao bi se u svom radu konzultirati s navedenom sintezom.

Radoslav Zaradić

Stipančević, M. Emil Laszowski - pripadnik hrvatske intelektualne elite na prijelazu 19. i 20. stoljeća. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. 327 str.

Višegodišnji rad na sređivanju rukopisnih ostavština istaknutih osoba potaknuo je autora Maria Stipančevića, povjesničara i arhivista zaposlenog u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, da za naslov disertacije na poslijediplomskom studiju povijesti prihvati navedenu temu.

Sustavni i cjelovito sačuvani osobni arhivski fondovi, poput osobnog fonda Emila Laszowskog u Hrvatskom državnom arhivu (signatura: HR HDA 806; 9 d/m gradiva), jako su rijetki. Zahvaljujući Laszowskom koji je pedantno, manirom jednog arhivista erudita i ljubitelja starina uređivao svoj mali privatni arhiv, sačuvano je mnoštvo privatnih i službenih dokumenata, rukopisa, korespondencije te iscrpnih bilježaka koje obiluju podacima o širem krugu ljudi s kojima je bio u nekom kontaktu. Zbog toga je fond sam po sebi izuzetno dragocjen izvor podataka o kulturnom i socijalnom životu uskog broja ljudi s viših društvenih instanci.

Emil Laszowski (Brlog na Kupi, 1.4.1868. - Zagreb, 28.11.1949), bio je ugledni hrvatski javni djelatnik, povjesničar i arhivist. Završio je studij prava u Zagrebu. Cijeli radni vijek proveo je u Zemaljskom odnosno Državnom arhivu u Zagrebu, gdje je od 1925. bio i ravnatelj. Na njegov su poticaj osnovani Gradska knjižnica u Zagrebu i Muzej grada Zagreba, kojemu je bio i prvi ravnatelj. Zajedno s Velimirom Deželićem i Stjepanom Širolom 1905. godine utemeljio je Družbu Braće Hrvatskog Zmaja. Kao povjesničar i publicist objavio je mnoštvo radova na temu povijesti i kulturne baštine hrvatskih gradova i regija.

Njegov život, a naročito rad u Družbi Braće Hrvatskog Zmaja, često je bio predmetom zanimanja raznih autora. Analizom izvornoga arhivskoga gradiva u disertaciji je rekonstruiran onaj dio njegovog života i rada koji su najmanje poznati: porijeklo, djetinjstvo, školovanje, privatni život te rad u Zemaljskom arhivu. U knjizi se kronološki obrađuje „najplodnije“ razdoblje Laszowskog, od njegovog rođenja do 1925. godine kada je imenovan ravnateljem Kraljevskog državnog arhiva u Zagrebu.

Disertacija broji 327 stranica i sastoji se od ukupno devet poglavlja uz uvod, sažetke na hrvatskom i engleskom jeziku, zaključak, popis izvora i literature te životopis autora s popisom objavljenih radova.

Prva dva poglavlja su: *Metodološki pristup, izvori i literatura* (str. 6-11) te *Osvrt na društvenu i gospodarsku situaciju u Hrvatskoj i Slavoniji na prijelazu 19. i 20. st.* (12-17).